

GAMTOSAUGINIS UGDYMAS PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS GRUPĖJE

Daiva Saladžiuvienė, Vaida Bureikienė
Lopšelis-darželis „Bitutė“, Vilnius

Santrauka

Gamtosauginis ugdymas priešmokyklinio amžiaus grupėje yra svarbi ankstyvojo gamtamokslinio ugdymo dalis. Formuojami vaikų gamtosauginiai pradmenys, vystomas gamtamokslinis raštingumas. Viena tinkamiausių formų yra projektinė veikla. Tokio amžiaus ugdytiniams suteikiamos gilesnės žinios apie ekologiją, gamtosaugą, aplinką, visa tai perteikiant per vaiko patirtį bei organizuojamas tikslingas veiklas.

Akivaizdu, kad vaikų požiūris į aplinkos problemas priklauso nuo daugelio faktorių, tačiau vienas iš svarbiausių – ugdymas darželyje ankstyvajame vaiko raidos etape ir gamtos atžvilgiu pozityvus bei gerosioms iniciatyvoms įkvepiantis tėvų pavyzdys.

Pagrindiniai žodžiai: *gamtosauginis ugdymas, priešmokyklinis ugdymas, projektinė veikla.*

Įvadas

Pedagogo patirtis ir kasdieniai vaikų stebėjimai leidžia teigti, kad dažniausiai šiuolaikinių vaikų santykis su gamta – problemiškas: žinios apie ją skurdžios, jie yra tik gamtos vartotojai. Jie žaidžia pievoje, skina gėles, lyg tyrinėdami naikina vabzdžius, laužo medžius, šiukšlina.

Darželinukų tėvai ne visuomet turi pakankamai laiko pasirūpinti savo vaiko aplinkosauginiu ugdymu, todėl dažnai patiki šį darbą ikimokyklinių įstaigų pedagogams.

Lopšelis-darželis „Bitutė“ įsikūręs tinkamoje vietoje. Netoli yra Ozo kalvos, kur auga daug įvairių medžių, vasarą žydi gėlės, tvenkinyje plaukioja antys, pavasarį šokuoja varlės, šliaužioja sraigės, bet visais metų laikais galima pamatyti primėtytų butelių ar kitų šiukšlių.

Todėl įstaigos priešmokyklinėse grupėse nuolat vykdo gamtosaugai skirtus projektus. Projektas „Gamtosauginis ugdymas priešmokyklinio amžiaus grupėje“ vyko 4 savaites. Jo tikslas: suteikti vaikams kuo daugiau žinių apie žmonių daromos žalos gamtai padarinius. Siekti ir skatinti, kad vaikai rūpintųsi, o ne terštų ir niokotų gamtą.

Projektas „Gamtosauginis ugdymas priešmokyklinio amžiaus grupėje“

Pirmą projekto savaitę siekėme, kad vaikai nusiteiktų sėti, sodinti, prižiūrėti augalus, suprastų, ko jiems reikia, kad jie augtų.

Inspiravome pokalbį „Globos laukia ir žolė, ir gėlė“, skaitėme ir inscenizavome eilėraščius, apsakymus apie augalus (V. M. Putinas „Pumpurėlis“ ir kt.). Kiekvienas vaikas sėjo ir prižiūrėjo savo augalą (prieskoninių augalų, įv. gėlių, daržovių sėklos). Gamino knygeles „Kad augtų, augalui reikia...“, stebėjo, žymėjo, piešė ir rašė tema „Nuo sėklos iki žiedo“.

Grupėje vyko stebėjimai:

- „Sėklų olimpiada“ (Martin. 1997). Vaikai ant drėgnos vatos pribėrė įvairių sėklų, užrašė pavadinimus ir laukė, kurios pirmos sudygs, vėliau vėlimis skelbė nugalėtojus.
- „Prakaituojantis augalas“ (Martin. 1997). Vaikai palaistė augalą, kad žemė sudrėktų. Užmovė polietileno maišelį ant lapų ir pastatė saulėtoje vietoje, ant palangės. Stebėjo, kaip ant vidinės maišelio pusės kaupiasi vandens lašeliai – gėlė „prakaituoja“.
- „Stebuklingos gėlės“ (Presas. 1992). Vaikai rašalu nuspalvino vandenį ir pamerkė baltas ramunes. Stebėjo, kaip balti žiedai nusidažė mėlynai.

Lauke vaikai atliko eksperimentą – į žemę užkasė medžio lapą, popierių, polietileno plėvelę, plastmasę, banano žievę, stiklą. Eksperimento vykdymo laikas – 1 mėn. Tikslas: stebėti irimo procesus.

Buvo sudarytos sąlygos vaikų kūrybiškumui. Parodoje puikavosi aplikacija su siūlu „Pieva“, karpinys „Gėlė“ ir kt. Vaikai kūrė taisykles, kaip elgtis su augalais, jas užrašė, pakabino grupėje.

1 pav. Vaikų sodinukų darželis

2 pav. Eksperimentas „Užkask ir stebėk“

Antrą projekto savaitę mes tapome medžių „bičiuliais“ ir siekėme, kad vaikai suprastų jo svarbą žmogui, sužinotų apie medžio sandarą, amžių.

Veiklos metu skaitėme ir analizavome Vaižganto knygelę „Mikutis gamtininkas“ (apsakymai „Klevas“, „Beržas“). Vykdėme stebėjimą: vienus klevo ūgliukus vaikai pasodino į žemę ir laistė, kiti – liko nepasodinti ir nelaistomi. Kėlėme klausimus „Kurie geriau jaučiasi?“ ir „Kodėl?“ Keliavome į Vilniaus miškų urėdijos muziejų. Auklėtiniai pamatė žvėrių, vabzdžių kenkėjų, ligų pažeistus medžius, negyvą medieną ir kt. Vaikai turėjo galimybę palyginti vis tobulėjančius miško darbo instrumentus, miškininkų uniformas, susipažino su medžių lapų, vaisių kolekcijomis. Organizavome išvyką į Dūkštų ažuolų giraitę: vaikai vaikščiojo joje įrengtais takais, apžiūrėjo baltų mitologijos ir legendų personažų skulptūras, turėjo galimybę pajusti girios paslaptį ir didybę. Ugdytiniai kūrė knygeles apie medžius (Kramer. 2007). Atliko eksperimentus:

- „Medžio žievės atspaudas“ (Martin. 1997). Popieriaus lapą vaikai prispaudė prie medžio žievės ir nuspalvino kreidele, ant lapo išryškėjo medžio žievės atspaudas.
- „Lapo kraujagyslės“. Vaikai popieriaus lapą padėjo ant įvairių medžių lapų, kreidele nuspalvino, stebėjo išryškėjusias medžių lapų kraujagysles.

- „Kiek medžiui metų?“ (Martin. 1997). Ugdytiniai apjuosė pasirinkto medžio kamieną metru ir išmatavo jo apimtį centimetrais. Auklėtoja pagal formulę (medžio kamieno apimtis (cm) padalinama iš 5 ir padauginama iš 2) apskaičiavo medžio amžių. Renkamas seniausias ir jauniausias darželio teritorijoje augantis medis.

Vaikams buvo sudaryta galimybė fotografuoti medžius, jų lapų vainikus, nuotraukos eksponuojamos darželio koridoriuje. Vaikai knygose ieškojo mįslių, patarlių, eilėraščių apie medžius.

3–4 pav. Eksperimentas „Kiek medžiui metų?“

Trečią savaitę nuteikėme vaikus vabaliukų pažinimui bei stebėjimui.

Skaitėme ir nagrinėjome Vaižganto knygelę „Mikutis gamtininkas“. Apsakymai „Kaip skruzdėlės gyvena“, „Skruzdėlių karvytės“, „Skruzdėlynas“. Skaitėme eilėraščių „Užkūrei žolę – sunaikinai vabaliuką“, uždavėme klausimus, diskutavome. Vaikai buvo skatinami informacijos apie vabzdžius ieškoti enciklopedijose, žinyuose apie gamtą. Gautą informaciją panaudojo kurdami knygeles apie vabzdžius.

Ugdytiniai atliko stebėjimą kieme – „Vabaliukų slėptuvė“. Vaikai apžiūrėjo darželio teritorijoje esančius didelius akmenis, ieškojo vabaliukų slėptuvių. Juk vabzdžiai ieško tokios vietos, kur nėra didelių temperatūros svyravimų bei vyrauja tamsa, drėgmė ir ramybė. Visa tai jie randa po dideliais akmenimis. Taip pat atliko individualias užduotis: „Vabalo kūno sandaros nagrinėjimas“, „Kur gyvena vabzdžiai?“ (Bruce. 2001)

Vaikai fotografavo vabaliukus. Nuotraukos buvo eksponuojamos darželio koridoriuje.

Atlikome stebėjimą – vaikai gyvus vabzdžius apgyvendino induose su padidinauju stiklu.

4 savaitę nutarėme patys prisidėti prie gamtos švarinimo, kad vaikai suprastų žmogaus daromą žalą gamtai.

Jie pasigamino rankų darbo vandens filtrą, vandens valymo grabštą (Martin. 1997). Pasigaminti vandens filtrą yra labai paprasta ir nesudėtinga. Nupjautą mineralinio vandens

butelio dalį vaikai apvertė aukštyn ir aprišo kakliuką filtro popieriumi tuomet pripylė smėlio, žvyro, akmenukų. Į indą su vandeniu įpylė žemių, rašalo. Savo pasigamintą valymo įrenginį įstatė į švarų stiklainį – jame bus renkamas išvalytas vanduo. Į butelį pylė nešvarų vandenį ir stebėjo, kas gi atsitiko: smėlis, žvyras, filtras išvalė vandenį ir iš butelio kaklelio lašėjo švarutėlis vanduo.

Vaikai kūrė istoriją „Kuo galiu padėti žolei, medžiui, gėlei?“, piešė plakatus „Šiuokšlėms – ne“, „Čia tvarkėsi „Bitutės“ darželio vaikai“, „Saugok mišką šalia namų“.

Auklėtiniai atkasė užkastus daiktus, įvertinome, kas supuvo, kas ne. Atsakėme į klausimą, kiek metų reikia laukti, kol supus stiklas, popierius, plastmasė. Vaikai įsitikino, kad tai neįmanoma.

Organizavome išvyką į Šeškinės Ozo kalvas. Jos metu vaikai rinko šiukšles, graibštu valė tvenkinį, iš plastmasinių butelių gamino plaustus, sodino klevų ūgliukus, klausėsi miško garsų, įvardino, ką girdi. Ugdytiniai žaidė žaidimą – „Kas lanko viduryje suras daugiau žolynėlių?“ Miške buvo iškabinti vaikų gaminti plakatai.

5 pav. „Vandens filtras“

6 pav. Vaikai valo tvenkinį savo pasigamintu graibštu

Apibendrinimas

Projekto tema pasirodė iš tiesų aktuali.

Projekto metu vaikams pasiūlyta ir inspiruota veikla buvo tikslinga:

- vaikai sužinojo ir stebėjimų metu įsitikino, ko reikia augalams, kad jie augtų;
- vaikai daugiau sužinojo apie medžius ir vabaliukus;
- atliko eksperimentus, padedančius sužinoti medžio amžių, savitumą;
- suvokė medžio svarbą žmogui;
- turėjo galimybę laisvai kurti, analizuoti, lyginti;
- lavino gebėjimą ieškoti informacijos knygose;
- pratinosi atlikti namų darbus;
- pajuto, kaip svarbu būti komandos nariu;

- lavino socialinius įgūdžius, bendravo ir bendradarbiavo ne tik su vaikais, bet ir su suaugusiais;
- suvokė žmogaus daromą žalą aplinkai;
- patyrė ir išgyveno pažinimo džiaugsmą.

Tokie projektai padeda atkreipti vaikų dėmesį į tai, kad svarbu rūpintis aplinka, kurioje gyvename. Nuo mus supančios erdvės priklauso mūsų savijauta, sveikata ir netgi mąstymo būdas.

Vaikų požiūris į aplinkos problemas priklauso nuo daugelio faktorių, tačiau vienas iš svarbiausių – ugdymas darželyje ankstyvajame vaiko raidos etape ir gamtos atžvilgiu pozityvus bei gerosioms iniciatyvoms įkvepiantis tėvų pavyzdys.

Todėl ateityje planuojame dažniau organizuoti ekskursijas į Ozo kalvas. Drauge su ugdytinių tėveliais aplankyti gražias Vilniaus miesto apylinkes, plėtoti temas ir organizuoti veiklą, kuri stiprina vaiko ryšį su gamta. Ypač svarbu tobulinti jau turimus vaikų pažinimo būdus, formuojant savą pažinimo stilių.

Literatūra

- Bruce J. (2001). *Ropotojai*. Vilnius.
Ivanauskas T. (1958). *Gamtos kalendorius*. Vilnius.
Kramer M. (2007). *Ar pažįsti medžius?* Vilnius.
Presas H. J. (1992). *Žaisdami mokomės*. Vilnius.
Utz. A., Martin J. (1997). *Įdomieji bandymai*. Vilnius.
Vaižgantas. (1972). *Mikutis gamtininkas*. Vilnius.

Summary

ENVIRONMENTAL EDUCATION AT PRE-SCHOOL LEVEL

Daiva Saladžiuvienė, Vaida Bureikienė

Vilnius kindergarten „Bitutė“, Lithuania

Does learning more about trees teaches a child to preserve them better? Lithuania is a land of forests. We simply cannot imagine our lives without trees and grasslands. They play a huge role in our lives and they are vital to nature in general. The experience of an educator, being able to observe children's day-to-day activities, has proven that the relationship between a nowadays child and nature is quite problematic. Not only do they not know much about it, sometimes they can become harmful to nature. Children like to play in a meadow, pick flowers, but sometimes they also like to violate trees and litter. Parents don't always have time to tell their children about environmental protection, so they leave it to the teachers. The main goal of this project was to give children knowledge about nature, the damage people can cause upon it and, most importantly, induce children's love towards the world around them and a desire to cherish nature. The project continued for 4 weeks in a pre-school group (age 6-7). In the course of this project we conversed, read children literature about nature, children made rules, created little books about trees, solved crosswords, searched encyclopedias, performed experiments and took photographs of various objects outdoors. We also visited a museum of Vilnius forests and an oak grove in Dūkštai, where children picked garbage, planted seeds and had a chance to create freely. The theme of our project proved itself to be quite relevant – children gained more knowledge about the nature and understood the harm people can cause on our environment.

Key words: experiment, observation, nature, environment protection.

Received 28 February 2014; Accepted 25 August 2014

Daiva Saladžiuvienė

Teacher, Vilnius Nursery-Kindergarten “Bitute”, 20 Paberžės Street, LT-07145 Vilnius.

E-mail: daiva.saladziuviene@gmail.com

Website: <http://www.darzelisbitute.lt/>

Vaida Bureikienė

Teacher, Vilnius Nursery-Kindergarten “Bitute”, 20 Paberžės Street, LT-07145 Vilnius.

E-mail: vaiduliuka@gmail.com